



*Bulletin european*

Anul XII, nr. 103

Iunie 1983

# Noi Tracii

Fondator: Prof. Dr. Josif Constantin Drăgan

## CELE DOUA ISTORII

Istoria unui popor se poate studia cu rece detașare, la adăpostul maximei taciteene a obiectivității absolute. Noi ne-am propus, dimpotrivă, s-o studiem cu pasiune, ca Români ce vor să-și cunoască mai bine povestea neamului.

Ne interesează, desigur, și pe noi Adevărul, aflarea, restabilirea, apărarea lui. Dar Adevărul nu numai - și nu în primul rând - ca satisfacere a curiozității, ci ca ajutor moral și ca armă.

Istoria se poate scrie pentru cei puțini aleși, pentru savanți (și aceasta o scriu savanții înșiși, vorbind între ei și numai de ei înțeleși) sau pentru cei mulți, pentru un popor întreg, care are dreptul și datoria să înțeleagă și să știe. Această a doua Istorie - dacă e bine făcută - nu lucrează cu jumătăți de măsură, nu se dispensează de argumente (ci, poate, doar de note și de înșirări de nume și titluri) și nu prezintă cu dezinvoltură drept certitudine ceea ce e (încă) o ipoteză. Noi am oferit paginile noastre acestei a doua Istoriei, nu fiindcă am disprețui-o pe cea dintâi - care-i servește drept garanție, ca acoperirea în aur a banilor care circulă pe piață - ci pentru că am vrut să oferim o tribună liberă de exprimare celor ce cultivă (ca profesioniști sau diletanți) un sector al istoriografiei românești abia acum în curs de afirmare, Tracologia.

Am scris «Tracologia» și nu «Dacismul», ca să evităm o rezonanță peiorativă și o eventuală confuzie cu «Dacomania».

Punând pe frontispiciul revistei cuvintele «Noi, Tracii» am înțeles desigur să subliniem ideea că noi, Românii suntem traci și să afirmăm astfel o

continuitate care începe în Neolitic, într-un spațiu ce a rămas esențialmente același din timpuri imemorabile. (Arheologii au scos la iveală pe teritoriul României unul din primele exemplare ale speciei umane, decisive pentru procesul de antropogeneză ce avea să ducă la nașterea lui Homo sapiens, și aceasta acum o mie de milenii). Am vrut însă să acredităm și teza că nu numai noi, Români suntem traci, ci și că multe alte popoare au această ascendență. Elementul trac ne apare deci ca un factor de unitate și coeziune spirituală și culturală deasupra cunoscutelor divergențe și neînțelegeri naționale în Europa. «Noi, Tracii» e așadar și o lozincă-îndemn la unificarea vechiului continent.

Dacă spunem că noi, Români suntem traci, nu contestăm - așa cum în-sinuează unii malițioși - latinitatea Românilor. «Latinitatea noastră - scria Hasdeu - este un fapt istoric atât de pozitiv, atât de bine stabilit pe baze științifice, încât n-are nevoie de a mai fi proptită prin tot felul de exagerațiuni sentimentale, ca și când ar fi în pericol de risipă». Pasiunea pe care Hasdeu a pus-o în proclamarea importanței componente dace în structura poporului român e bine cunoscută.

Ne-am declarat mereu convinși de adevărul istoric al dublei rădăcini et-nogenetice a neamului românesc, la fel de mândri de ce a însemnat pentru noi «sigiliul Romei» imprimat adânc peste întreaga viață a autohtonilor geto-daci, ca și de ancorarea noastră prin Traci într-un trecut foarte îndepărtat față de realizarea sintezei traco-romane. Insistența pe care istoriografia o arată în opera de identificare a strămoșilor ar putea fi judecată - dacă cineva o privește izolând-o de contextul obiectiv și emotiv al epocii - cu nedumerire și severitate. E vorba la Români de o criză de identitate? În definitiv popoarele trebuie judecate după fapte și nu după ascendența lor istorică (sunt vorbele lui Kogălniceanu), și ce importanță are când, unde și din cine te-ai născut!

Din păcate au fost în istoria multor popoare momente în care de răspunsul la atare întrebări a depins libertatea, integritatea și dreptul lor la viață. Pasiunea pentru lămurirea trecutului a făcut nu o dată din istoricii unui neam luptători patrioți. Ei au simțit aceasta ca o datorie. Același sentiment îl avem și noi.



# MIGRAȚIA TRACĂ ÎN MACEDONIA

D.C. Samsaris

(urmare din numărul precedent)

Golul lăsat de Brygii care au emigrat din Macedonia în Asia mică (pe la 800 î.e.n.) a fost umplut de Illirii care aduceau cu ei civilizația Glasinatz. Această ipoteză este confirmată de constatarea unor elemente ale civilizației Glasinatz pe cursul inferior al Axios-ului (Axioupolis, Gevgeli, Chaousissa) care sunt posterioare anului 800 î.e.n. În timpul ocupației illire, care a durat mai mult de un secol, au fost întemeiate la sfârșitul secolului VIII î.e.n., pe coastele Mediteranei ocupate de Traci, primele colonii grecești: Methone, Dicaea și Mende, colonii ale Eretrienilor, Torone, colonie a Chalcisului, și Scione, întemeiată de Ahei.

În perioada 700-650 î.e.n. au avut loc migrațiile Cimerienilor al căror rezultat a fost înfrângerea și slăbirea Illirilor instalați în Macedonia centrală și schimbarea profilului etnic al Macedoniei. Slăbirea Illirilor a fost exploatată mai ales de trei popoare, Peonienii, Tracii și Macedonenii. Cei dintâi și-au consolidat poziția pe valea Strymonului și și-au împins stăpânirea asupra cursului superior și mijlociu al râului Axios. Tracii Edonieni, aliați cu Cimerienii, au cucerit Macedonia până în bazinul inferior al Axios-ului, în timp ce Tracii Bisalți au ocupat Crestonia învecinată. În felul acesta tot ținutul de la răsărit de Axios - așa cum arată descoperirile arheologice - a căzut în mâinile Tracilor și, poate, începând de atunci această regiune a fost considerată de izvoarele antice ca făcând parte din Tracia. Dar scăderea puterii Illirilor a fost cel mai mult exploatată de Macedonenii, care s-au instalat către 650 î.e.n. în Macedonia centrală, ocupând un ținut lăsat liber de Illiri și întemeind un stat puternic cu capitala la Aegae.

Intemeierea și expansiunea continuă a statului macedonean de la 650 până la 479 a produs o nouă schimbare a profilului etnic al Macedoniei. Într-adevăr, sub presiunea noilor ocupanți, mai multe triburi trace au fost obligate să se deplaseze spre răsărit. Primele triburi care s-au supus presiunii militare a Macedonenilor în jurul anilor 650 au fost Tracii din Pieria, învinși într-o bătălie. Ei au emigrat probabil pe calea mării în zona de coastă, numită de ei Pieris, la picioarele muntelui Pangeu. Tucidide ne informează că, în noua lor patrie, Tracii au ocupat localitatea Phagres și alte sate. De asemenea

au întemeiat Methone, al cărui nume îl amintește pe acela al orașului omonim din vechea patrie a Pierienilor. Aceștia au locuit și în orașele Galexos, Apollonia și Oesyne, care aveau să devină câțiva ani mai târziu colonii ale Thasienilor. Faptul că Herodot îi include pe Pierieni printre posesorii de mine de metal din Pangeu dovedește că încă de la începutul implantației lor, Pierienii au trecut la exploatarea acestor mine, găsite între hotarele teritoriului lor.

Încă de la început, Macedonenii au respins de pe teritoriul lor pe Botieni, popor pelasgic, originar din Creta, care au fost obligați să emigreze în peninsula Chalcidică, în regiunea Olynthos, ținut numit de ei Gotica, în amintirea vechii lor patrii. E foarte probabil că instalarea lor în Chalcidica a provocat părăsirea acestei regiuni de către Tracii Odomanți, care au emigrat pe versantul nordic al muntelui Pangeu unde Megabazos i-a găsit în timpul expediției sale din 513 î.e.n. contra Siriopeonilor. Această migrație a fost accelerată de coloniștii greci instalați acolo.

În a doua jumătate a sec. VI î.e.n., Macedonenii și-au extins hotarele la est de Axios și au cucerit întreg ținutul până la muntele Dysoron precum și partea occidentală a Mygdoniei. De acolo au respins pe Tracii Edonieni, obligați să emigreze în regiunea Pangeului, în apropiere de compatrioții lor. În anul 513, strategul lui Darius, Megabazos, face o expediție contra Peonienilor de pe cursul inferior al Strymonului, i-a supus și i-a luat prizonieri în Asia împreună cu soțiile și copiii lor. Infrângerea Peonienilor a fost exploatată de Odomanți și de Sinți, care au cucerit regiunea ocupată de Peonieni. Odomanții s-au instalat în ținutul Siris, iar Sinții în apropierea localității actuale Siderokastron.

În 479, Alexandru I Filelenul, regele Macedoniei, exploatarea înfrângerea Perșilor la Plateea și fuga lor din Grecia, a cucerit Mygdonia răsăriteană, Crestonia și Bisaltia, extinzând astfel frontierele orientale ale statului macedonean până la Strymon. Izvoarele antice nu menționează deplasări de populații trace cauzate de cuceririle lui Alexandru, astfel că e foarte probabil că, începând cu domnia lui Alexandru I, politica macedoneană față de Traci s-a schimbat, urmărind asimilarea lor. Acest lucru e confirmat de asemenea de întemeierea coloniei macedonene Euporia de către Alexandru I în apropiere de malul apusean al Strymonului. Aceași politică a fost urmată 140 de ani mai târziu de către Filip II, care a cucerit ținuturile Tracilor Odomanți, Edonieni și Pierieni, extinzând hotarele răsăritene ale statului macedonean până la râul Nestos. În felul acesta la începutul sec. V încetează deplasările triburilor trace în general, iar imaginea etnologică a Macedoniei se stabilizează.

*Relațiile dintre Traci și alte populații.* Odată cu instalarea lor în Macedonia, Tracii emigrați au intrat în relații strânse cu diverse populații, cu care, de cele mai multe ori, au coabitat. Rezultatul a fost un amestec național produs de căsătoriile mixte, asimilarea reciprocă a diferitelor elemente culturale (sincretism) și în cele din urmă asimilarea Tracilor de către Greci (elenizarea).

Unul dintre principalele popoare cu care Tracii au conlocuit au fost

*Pelasgii*, instalați în toată Macedonia. Din păcate nu știm care au fost schimburile culturale dintre aceste două neamuri. E foarte probabil că Tracii au luat de la Pelasgi cultul lui Dionisos, importat în Macedonia într-o epocă timpurie de către Micenieni, a căror prezență pe aceste meleaguri a fost demonstrată de arheologi. Cert e că această conlocuire n-a schimbat fizionomia lor etnică. Mențiuni sporadice atestând prezența Pelasgilor în Chalcidica se mai întâlnesc și în epoca clasică.

Un alt popor important cu care Tracii au avut legături au fost *Frigienii*, în dialectul macedonean numiți și Brygi. Există unele indicii că între Tracii din Pieria și Brygii din Bermion au existat relații strânse. E vorba de miturile care leagă pe Orfeu de regele frigian Midas. În plus, se știe că Tracii Edonieni coabitau cu Frigienii Mygdonieni. Relațiile traco-frigiene au dus la o influență reciprocă în domeniul limbii și religiei. Astfel, găsim nume trace adoptate de Frigieni, iar epitetul Sabazios, dat lui Dionisos, a fost luat de la Frigieni.

Tracii au avut relații și cu *Peonienii*, care locuiau în ținuturile învecinate. Tracii Bisalți au coabitat desigur cu Peonienii, când aceștia s-au așezat, în secolul XI î.e.n., pe valea Strymonului. În această regiune, mai precis pe culmile Pangeului, se găsesc centrele religioase ale acestor două popoare: sanctuarul peonian dedicat Soarelui și sanctuarul trac al lui Dionisos. Aceste legături strânse au dus la un schimb intens de elemente culturale. Numismatica ne-a oferit anumite exemple de interes reciproc. Astfel, reprezentarea lui Silene și a Nimfelor pe monedele Siriopeoniene dovedește că Peonienii au luat de la Traci cultul lui Dionisos. Dacă cavalerul reprezentat pe monedele peoniene este regele Rhesos, cum sugerează J. Svoronos, înseamnă că Peonienii au împrumutat Tracilor cultul acestui erou, cult foarte răspândit în regiunea Pangeului. Există și un exemplu de influență peoniană asupra Tracilor, și anume simbolul solar peonian de pe monedele Bizalților.

Tracii emigrați în Macedonia au avut legături și cu *Troienii*, care făcuseră înainte de războiul troian o expediție în Balcani. Când a izbucnit războiul troian, litoralul Macedoniei până la fluviul Peneu, locuit de Traci și de Peonieni, a aparținut zonei de influență troiane.

Tracii emigrați au coabitat cu *Fenicienii* la Thasos - și probabil și în Pangeu - unde exista o colonie feniciană timpurie. Coabitarea traco-feniciană se reflectă în inscripțiile din acea epocă descoperite la Thasos, unde găsim antroponime trace și feniciene. Rezultatul acestei coabitări a fost adoptarea etalonului fenician pe monedele triburilor trace de pe cursul inferior al Strymonului.

Dar poporul cel mai important cu care Tracii au întreținut legături foarte strânse din vremuri îndepărtate și cu care au coabitat a fost *Grecii* (Etrieni, Chalcidieni, Andrieni, Parieni, Beoțieni, Foceni, Macedoneni, Atenieni etc.). Într-o epocă anterioară, adică între secolele XIV și IX î.e.n., Tracii din Pieria au stabilit relații intense cu Grecii. Probabil că din Pieria au

## Harta repartizării triburilor trace pe teritoriul Macedoniei (1400-1200)



provenit și coloniștii tracii care s-au așezat într-o epocă foarte timpurie în diferitele regiuni din Grecia Centrală (Eubeea, Beoția, Focis și Atica). S-a ajuns la această concluzie datorită toponimelor grecești «muntele Libethrion», «peștera Libethrias» și «izvorul Libethrias»; căci aceste toponime sunt menționate în regiunea Helicon (Beoția) și vin de la orașul Libéthra din Pieria.

Prin acești Traci emigrați a ajuns în Grecia cultul Muzelor și cultul lui Orfeu. Cultul Muzelor a fost importat mai întâi de către Beoțieni în Helicon, și de aici vine epitetul «Heliconiade». dat Muzelor. Macedonenii, după ce au cucerit Pieria au răspândit altă versiune, și anume că acest cult al Muzelor a fost importat în Beoția de către Pieros Macedoneanul, care l-a luat de la Traci. Plecând de la epitetul «Libéthrin» dat unui alt Beoțian putem trage concluzia că cultul Muzelor, ca și cel al Nimfelor, a fost introdus în Beoția de către coloniștii traci din orașul pierian Libethra.

Pe de altă parte, prin intermediul acestor coloniști traci, care nu au încetat niciodată să aibă relații strânse cu vechile lor patrii, s-a difuzat în rândul Tracilor Pierieni cultul grec al lui Apolon, care a fost legat și de cultul Muzelor. De asemenea, conform tot cu datele mitologiei, în apa pură de la «Libethriadias Pylae» (actuala strămoare Tempe), sălașul Muzelor, Apolon a fost purificat după uciderea Python-ului, iar locuitorii acelei regiuni au întemeiat acolo un altar în cinstea sa.

La sfârșitul sec. VIII î.e.n., odată cu întemeierea coloniilor grecești Methone, Dicaea, Mende, Torone și Scione, Tracii din Pieria și din Chalcidica intră cei dintâi în contact cu coloniștii Greci (Eretrieni, Chalcidieni și Ahei) stabiliți pe coasta macedoneană. Nu avem informații privitoare la relațiile mai vechi dintre Greci și Traci, totuși judecând după natura coloniilor - rurale și mai ales comerciale - s-ar putea deduce că relațiile comerciale traco-elenice s-au dezvoltat foarte devreme și că Tracii, chiar și după întemeierea coloniilor, au continuat să locuiască pe teritoriul acestora, deoarece coloniștii Greci, puțini la număr, aveau desigur nevoie de mână de lucru. Relațiile traco-elenice au devenit mai frecvente și mai strânse după ce pe coasta macedoneană s-au îndesit coloniile grecești, până în 437 î.e.n.

Grație colonizării grecești, s-au dezvoltat relații importante între Greci și Tracii de pe coasta Macedoniei. Încă din a doua jumătate a sec. VII, odată cu întemeierea statului macedonean și din cauza expansiunii sale continue, relațiile traco-elenice au cuprins și interiorul țării. Desigur expansiunea statului macedonean n-a fost pașnică, iar Macedonenii au avut de înfruntat rezistența populației trace. Tucidide menționează foarte laconic aceste războaie. Rezultatul lor a fost migrația anumitor triburi trace, dar se pare că majoritatea Tracilor de la est de Axios a coabitat pașnic cu Macedonenii. Ur-marea a fost o serie de influențe reciproce. Astfel Alexandru I, regele Macedoniei, a împrumutat de la Bisalți modelul numismatic: primele monede ale acestui rege sunt copii fidele ale monedelor Bisalților, pe care n-a fost înlocuit decât numele. Populația tracă din această zonă a fost treptat asimilată de Macedonenii, pierzându-și identitatea etnică. În general rezultatul acestor relații dintre Tracii emigrați din Macedonia și Greci (Macedonenii, Atenieni, Eretrieni, Chalcidieni, Arieni etc.) a fost elenizarea progresivă a Tracilor.

De aceea toponimele trace, de exemplu Bisaltia, Edonis, etc., conservate în Macedonia până la sfârșitul antichității și-au pierdut cu timpul conținutul lor etnologic, devenind simple nume de locuri ce aminteau de migrația tracă. De asemenea, se pare că antroponimele trace găsite pe inscripțiile macedonene din regiunea de la vest de Strymon n-au nici o legătură cu această veche migrație tracă, și ca atare nu trebuie considerate ca o dovadă a supraviețuirii etnice a Tracilor emigrați. Prezența acestor antroponime în inscripțiile amintite se datorează desigur comerțului cu sclavi, care a cunoscut o mare dezvoltare în epoca romană. Într-adevăr majoritatea acestor nume aparțineau unor sclavi sau liberi.

În sfârșit, în ceea ce privește elenizarea progresivă a Tracilor, trebuie semnalat că în general acest proces a avut loc mai întâi la Tracii de pe coasta macedoneană. Au urmat Tracii din interiorul țării, între râurile Axios și Strymon, cu alte cuvinte regiunea cucerită de Macedonenii cu mult timp înainte. Dimpotrivă, elenizarea Tracilor ce locuiau între Strymon și Nestos a început în epoca lui Filip II, care a extins frontierele orientale ale statului macedonean până la râul Nestos.

# SURPRINZĂTOAREA EVOLUȚIE A GÂNDIRII LUI PETRU MAIOR CŪ PRIVIRE LA FORMAREA LIMBII ȘI A POPORULUI ROMÂN

- DE LA ROMANISM PUR SPRE DACISM? -

Dumitru Șerbu

(urmare din numărul precedent)

*O părere similară cu aceea la care a ajuns Petru Maior cu privire la opoziția dintre limba română și cea latină.*

O părere asemănătoare o găsim și la comitele d'Hauterive. El și-a formulat-o în 1787, deci înaintea lui Petru Maior. Se pare că nu au avut posibilitatea să se cunoască. D'Hauterive a fost o personalitate cu o valoroasă pregătire, atât laică cât și bisericească, foarte bun cunoscător al limbii latine și al altor limbi, între care și al limbii românești. La noi, a fost în calitate de consul al Franței, între anii 1785-1787, în Moldova și, în același timp, și secretar al lui Alexandru Vodă Mavrocordat. Cum era și membru al Academiei de Inscripții din Paris, se vede că avea deprinderea cercetărilor, încât în timpul petrecut în Moldova a învățat și limba românească, întocmind, concomitent, și un vast memoriu, - de fapt o adevărată lucrare -, pe care a intitulat-o: «Memoriu asupra vechii și actualei stări a Moldovei», prezentat lui Alexandru Vodă Ipsilante, la 1787. Acest memoriu, ajungând în posesia Academiei Române, a fost publicat într-un volum de 410 pagini, în anul 1902.

Între alte lucruri foarte interesante, d'Hauterive se ocupă, cu multă competență, și de limba românească. După ce face o serie de considerente asupra ei, ajunge la următoarele concluzii, ce le redau în traducere: «...clima, în sfârșit, care totdeauna înrăurește asupra sunetelor limbilor, prin schimbările ei asupra simțului auzului și asupra organelor vorbirii, toate aceste pricini la un loc au dat feluritelor surori ale limbii latinești, care nu trebuie câtuși de puțin să se numească mama lor caractere ce le deosebesc unele de altele și le deosebesc de acea limbă care nu le-a făcut pe dânsese, dar care s-a născut înaintea lor, din limba poporului.

*Latineasca, departe de a fi trunchiul limbilor care se vorbesc astăzi, s-ar putea zice că este mai puțin în firea celei dintâi limbi romane, că ea a schimbat mai mult vorbele sale cele dintâi, și, dacă nu m-aș teme să dau o înfățișare paradoxală unei observații juste, aș zice că ea este cea mai nouă din*

*toate, sau cel puțin este aceea în ale cărei părți se găsesc mai puține urme din graiul popular din care toate s-au născut. Limba latinească în adevăr se trage din acest grai, iar celelalte limbi și mai ales cea moldovenească sunt însuși acest grai...» (pag. 255-257).*

Nu este surprinzător că două minți, cam cu aceeași pregătire să ajungă, în același timp, la aceeași concluzie? Oare, această extraordinară coincidență nu dă dreptul de a fi socotită *această prioritate a limbii românești* ca un fapt demonstrat?

Și, spre a arunca o lumină asupra personalității lui d'Hauterive, amintesc că, reîntors în Franța, ajunge sub Napoleon director al Arhivelor Franței.

x

*S-ar putea zice, pe temeiul celor arătate până aici, că Petru Maior a evoluat de la romanism la dacism?*

Formal, - categoric -, nu! Zic formal, pentru că în acea vreme, adică la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, nu se pomenea de *dacism*.

Coincidența dintre formula la care s-a ajuns, adică aceea că *limba românească e mama ceii latinești*, - formulă pe care o susțin și daciștii - nu poate însemna pentru Petru Maior o convertire la *dacism*, nu numai pentru că această concepție încă nu apăruse, ci pentru că el a ajuns la ea ca la o explicație a unui fenomen romanic: coexistența în uz, atât a limbii latine corecte (clasice), cât și a limbii vorbite de popor (vulgare), precum și unele diferențe de ordin lexical și gramatical.

Potrivit concepției la care ajunseseră cei din Școala Ardeleană, el se socotea, din punct de vedere etnic, roman pur și de pe această poziție își ducea investigațiile. Spre a și le explica, a trebuit să parcurgă retrospectiv istoria poporului român, precum și a limbii, ajutându-se, precum spune, tot de Eutropius și urmărind pentru evoluția limbii, vechile inscripții de care pomeneste. Astfel, este nevoit să depășească, în trecut, chiar întemeierea Romei, cu 304 ani, ajungând până la «Latinus, craiul Țării Lațului», despre care zicea: ...cum ne învață Eutropius, în cartea I, limba Lațului întru a cărui hotar este Roma o au îndreptat...» Op. cit., vol. II, p. 45.

Mai departe, tot pe aceeași pagină, gândul său se concentrează astfel: «Însă, cum că alta au fost limba latinească cea îndreptată sau corectă și alta ceaia ce răsuna în gura poporului lătinesc și cum că ceaia fu născută din ceasta și diript ceaia limba latinească cea proastă sau a poporului, cu dreptul se zice mamă limbei lătinești ceii corecte, însăși natura corecției destul de chiar arată».

Pentru Petru Maior, pe temeiul acestor premise, socotind că această limbă vorbită de popor a venit prin ostașii și coloniștii lui Traian, în Dacia,

judecata era simplă: limba românească este limba Românilor veniți aici și, întrucât Dacia a fost mai ferită, mai izolată, ea s-a păstrat aproape ca aceea de acum 2000 de ani. Deci era în drept să spună că limba latină se trage din cea românească - înțelegând că aceasta era limba Romanilor, nu a Dacilor.

Așa s-ar explica concluziile la care ajunsese Petru Maior, ca și d'Hauteville. Explicația acestor doi savanți va putea fi de folos pentru istoria limbii românești.

X

*Este vreo legătură între dacism și ultima părere a lui Petru Maior?*

*Pentru daciști, întrucât aceștia sunt în posesia unor izvoare și descoperiri pe care nu le avea Petru Maior, explicația este simplă și clară: limba română, fiind limba Daco-Geto-Tracilor, popor străvechi din Europa, atestat de Herodot și de alți istorici și geografi vechi, popor ale cărui ramuri s-au întins, încă din preistorie, nu numai în Italia, ci mai în toată Europa și într-o bună parte din Asia, până în India, încât este firesc ca această limbă română să fie limba Lațului și ea să stea și la temelia limbii latine. (Vezi, pentru răspândire, și Henri Hubert, «Les Celtes et l'expansion celtique», Paris, 1932).*

Numai că această teorie atât de simplă, logică și atrăgătoare, *care ar ușura în mare măsură înțelegerea existenței și a celorlalte popoare neo-latine, ca existând chiar încă înainte de cucerirea lor de către Romani*, va trebui, ca orice teorie nouă, să mai aștepte încă până va fi acceptată. Bine înțeles, că pentru aceasta va trebui să aducă încă multe dovezi convingătoare.

La noi, unde romanismul a fost dominant, cu accentuarea maximă în prima jumătate a secolului trecut, sub influența Școalei Ardelene și a curentului latinist, dacismul a apărut anevoie, provocat, mai ales, de unele cuvinte din lexicul nostru ce nu-și găseau loc nici în limba latină, nici în cele vecine cu noi. Ele au trezit amintirea vechilor Daci, aproape cu totul uitați.

Excesul de romanism, provocat de Școala Ardeleană și de curentul latinist, care amenința să ne schimonosească limba românească, prin zisa latinizare, determinând și o atitudine de dispreț față de amintirea Dacilor, a provocat și unele replici usturătoare, cum au fost ale lui Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, Cezar Boliac, etc.; însă cea mai puternică a fost a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, în 1960. A fost o adevărată explozie de indignare: «*Un vârtej de îndărătnicie a fost buimăcit mințile noastre într-o ne socoti de Romani curați, puind între alte temeuri și acela, cum că toți Dacii ar fi pierit până la cel de pe urmă sub armatele lui Traian...*» Această acțiune a fost dusă nu numai prin lucrarea cu titlul: «*Pierit-au Dacii?*», ci și prin altele; iar în 1896, a ținut un curs despre *Elemente dacice în limba română*.

Iată dar că «*Limba dacă la facultate*», articol scris de Liviu Petrina în «*Flacăra*», 1979, nu este nici noutate și nici imposibilitate. S-a răspuns de la

Inaltul for de conducere a statului, până acum, - prin înființarea Institutului de tracologie, a cărui activitate este așteptată... A se vedea și propunerea lui Iordache Moldoveanu de a edita un volum despre limba Dacilor («Flacăra», nr. 4 – 1980.

Apariția dacismului a provocat un adevărat reviriment în istorie, unde, prin cercetări mai aprofundate ale izvoarelor vechi, prin noi descoperiri și prin judecată logică, s-a ajuns la concluzia formulată de Xenopol astfel: *acei 164 de ani de stăpânire romană fură îndestulători pentru a întuneca cu totul, în gura populației băștinașe, idiomiul indigen, astfel că astăzi să se regăsească numai slabe urme din el în graiul poporului nostru, numai cât, în rădăcina fiziologică a neamului românesc, se află vechiul prototip dac păstrat cu o curățenie tot atât de mare ca și limpezeala minții romane.* (Xenopol, «Istoria Românilor», ed. III, vol. I, pag. 233-234).

Aceeași concluzie, scrisă cu alte vorbe, o găsim și în operele altor istorici, lucrate fie în colectiv, fie individual.

Rezumând părerile de mai sus: suntem Daci, cu limbă latină.

Mulți socotesc formula ca neverosimilă. Unii specialiști nu atribuie Romanilor o forță de latinizare atât de mare, nu numai pentru că nu au izbutit să uniformizeze limba nici în Italia, dar și pentru că multe popoare ce au stat cu mult mai mult sub dominația romană decât Dacii (Grecii, Albanezii, Germanii, Numizii, Bascii, Armenii, etc.) nu și-au părăsit limba.

De reținut, în această privință și părerea cunoscutului filolog italian Carlo Tagliavini: *Din punctul de vedere al lingvisticii romanice, ar fi bine să se rețină două lucruri: noțiunea de romanitate a fost o noțiune esențial politică, iar Romanii nu și-au propus nici o asimilare violentă a populațiilor supuse și nu au încercat nici când să-și impună limba lor, considerând, dimpotrivă, folosirea latinei ca o mare distincție.* (Originile limbilor neo-latine, București, 1977, pag. 70).

După ce am comemorat împlinirea a 2050 de ani de la marea unificare a statului dac sub Burebista, unificare ce s-a făcut, în bună parte, și spre a se pune în gardă față de expansiunea romană; după ce mai știm și lupta grea dusă de Daci împotriva Romanilor sub Decebal; după ce mai știm că mai rămăseseră un mare de Daci liberi, iar cei din partea ocupată în scurtul timp (de 164 de ani) cât au stat sub Romani, au avut și câteva revolte, *e cam greu să admitem că și-au pierdut limba și și-au însușit alta într-un mod atât de unitar, pe o suprafață atât de întinsă.*

*E greu să admitem că Dacii și Geții și Tracii, reprezentanți ai unei culturi mai vechi cu milenii decât a Romanilor să-și fi pierdut limba!*

Suntem recunoscători lui Petru Maior și lui d'Hauterive că ne-au arătat și pe cale romanică, existența vechii limbi românești.

# DESPRE «PIERDEREA» LIMBII DACILOR

Vasile Cărăbiș

(urmare din numărul precedent)

După unele păreri «Romanismul a biruit în Dacia fiindcă el reprezenta o civilizație superioară, o creație materială și de cultură care sintetiza o întreagă evoluție multiseclară și ca atare a câștigat pe autohtoni. Aceștia, treptat convinși și atrași de avantajele vieții romane, au învățat limba cuceritorilor, și-au însușit numele și s-au romanizat». (Constantin C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria Românilor*, București, editura Albatros, p. 191).

A aduce ca argumente pentru o pretinsă romanizare «civilizația superioară» și cultura romană, însemnează o desconsiderare și ignorare totală a tot ce s-a scris despre Daci cu toată «remarcabila lor cultură materială și spirituală», cu tot aportul lor adus culturii europene, cu tot ce ne-au transmis.

Și-apoi să se știe că orice «civilizație superioară» și cultură de «sinteză» ar avea un popor cuceritor, pe autohtoni nu-i poate câștiga. Față de poporul cuceritor care exploatează fără milă - și Romanii se știe că au exploatat - autohtonii nu puteau să aibă decât nemulțumiri, ură clocotitoare și răzvrătire.

Pretutindeni și în tot locul acestea au fost fenomenele. Nici un popor cuceritor n-a avut purtări angelice față de cucerii. Pentru că se vorbește de «civilizația și cultura» cuceritorilor, amintim, ca exemplu, cuceririle lui Napoleon Bonaparte. Nimeni n-a contestat valoarea culturii franceze pe plan mondial, dar ce reacții, ce ură, ce mișcări s-au produs contra Francezilor în Spania, în țările germane, etc. Nimeni n-a contestat valoarea culturii și civilizației germane, dar peste tot pe unde au călcat armatele invadatoare germane în primul și al doilea război mondial, n-au produs decât scrâșnirea dinților. Popoarele cucerite n-așteptau decât clipa izbucnirii vulcanice pentru alungarea invadatorilor, spre a-și recăpăta independența și suveranitatea națională. Aceeași așteptare o au atâtea naționalități aflate încă și astăzi, integral sau parțial, sub dominație străină. Butoiul de pulbere, gata de explozie, a fost și este în fiecare națiune cucerită.

S-a spus că despre Traci există știri scrise în documentele grecești și romane din secolul al VI-lea î.e.n. până în secolul al VII-lea e.n., deci 12 veacuri. (Am relatat anterior că în luptele cu Avarii în Panonia (796), Carol cel Mare a dat peste Daci). «Din acest răstimp avem și informații asupra limbii lor vorbită neîntrerupt de o numeroasă grupă de triburi (s.n.)» (în realitate de toate triburile până în secolul al VIII-lea e.n.). Cum e posibil, ca măcar unul din această «numeroasă grupă de triburi» să nu-și fi păstrat limba mai departe? Din secolul al III-lea până în secolul al VII-lea pe pământul Daciei

au fost Goții, Hunii, Gepizii, Avarii, Slavii și apoi Bulgarii. Despre Traco-Daci și limba lor, de aici încolo izvoarele lipsesc. În Dacia valul popoarelor năvălitoare continuă cu Ungurii, Pecenegii și Cumanii. În această perioadă, Traco-Dacii apar la cronicarii bizantini, slavi și occidentali, în genere, cu numele de Vlahi. Iată prin urmare pe Români în casa, în șura și stâna Dacilor, cu fluierul și naiul Dacilor, cu firea, credințele și obiceiurile Dacilor, cu albinele, cu vitele și caii vestiți ai Dacilor, cu legile nescrise ale Dacilor, cu toponimia (în parte schimbată de cuceritori, în genere prin traducere), în sfârșit cu «tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul» - dar - cumplită tragedie! - cu limba...latină, Le-a «dispărut» limba! Așa au vrut istoricii! Așa au vrut filologii!

Din timpul stăpânirii romane și până la invazia Tătarilor (1241), populația băștinașă din Dacia, fiind mereu asuprită, a devenit mai dârză, mai unitară și mai conservatoare în limbă și în toate bunurile spirituale și materiale, *păstrându-și neîntrerupt individualitatea limbii și a ființei sale naționale. La Daci și la Români acesta a fost singurul proces.*

S-a mai afirmat că «limba dacă s-a conservat încă multă vreme în puncte izolate (numai?) prin regiuni deluroase și de munte în sec. III și mai târziu, cu deosebire la așa-numiții Daci și Traci liberi de la nord și est de hotarele provinciei Dacia (Costoboci, Carpo-Daci etc. din Moldova, Moravia, Slovacia etc.» (I.I. Russu, *Dispariția limbii și a populațiilor traco-dace*, «Studii și cercetări de istorie veche», III, nr. 1-4, p. 212).

Dacă erau «puncte izolate» în regiuni de deal și munte și apoi Daci «liberi», cum e cu puțință ca și aceștia cu timpul să-și înlocuiască limba, și limba românească să devină cea mai unitară? Românii din Oltenia se înțeleg cu Românii din Moldova și Maramureș care n-au fost niciodată sub stăpânire Romană, ca apoi să fie o mie de ani în vâltoarea stăpânirilor barbare. Cum se explică faptul că tocmai acele «puncte izolate» de deal și de munte au cea mai curată și mai frumoasă limbă românească? Firesc ar fi fost ca, dacă s-au mai păstrat Daci în secolele III-VI cu limba lor, din secolul al III-lea începând migrațiunea diverselor popoare, să-și fi format o altă limbă străină de cea românească sau cel puțin un dialect care să fi rămas, prin forța împrejurărilor, tot «puncte izolate» în neamul și limba țării, măcar prin «regiuni deluroase și de munte» și măcar în Moldova și în partea de nord, Maramureș și Crișana. Dacă s-ar fi format o altă limbă în Dacia traiană, prin «dispariția» limbii băștinașilor, n-ar mai fi fost legăturile permanente cu Moldova, Maramureșul și celelalte părți locuite de Dacii liberi. Lipsea unitatea de limbă, factorul cel mai puternic de unitate națională, lipseau instinctul și sentimentul de fraternitate, lipseau conștiința și spiritul de solidaritate națională. O unitate politică cu Dacia necucerită de Romani, într-un singur stat, nu s-ar fi putut îndeplini niciodată. Ca atare n-ar mai fi România de astăzi.

## Răscoalele

Anume am lăsat răscoalele la urmă, ca să se vadă care era situația politică, economică și starea de spirit sub stăpânirea romană.

După cucerirea Daciei (106) Romanii au introdus sistemul sclavagist de cruntă exploatare, specific păturii conducătoare romane. Jugul politico-fiscal a dus implicit la intensificarea luptei de clasă și care s-a împletit cu lupta de eliberare națională (D. Tudor, *Răscoale și atacuri «barbare» în Dacia romană*, București, 1957, p. 6). Fiecare popor își are vitalitatea lui proprie, care-l face să reziste cu înverșunare în totalitatea lui, oricărei încercări de desnaționalizare. Exploatarea romană aspră și crudă în interior producea o continuă fierbere. Numeroasele fortificații militare în Dacia sunt o dovadă de infidelitatea și nesupunerea generală a Dacilor. Fiscalitatea și exploatarea romană pretutindeni exasperează popoarele.

Care-i poporul sub jug străin, guvernat prin forța armată și exploatat până la sânge să se desnaționalizeze? O armonie socială, o supunere și o colaborare între Daci și Romani niciodată n-a fost. Intre clasa conducătoare și cea supusă a fost o permanentă contradicție. Dacia, în timpul stăpânirii romane, era ca un vulcan în plină erupție. Lupta contra stăpânirii romane era în oraș, unde se adună banul și toată bogăția, pe când satul, în cea mai mare parte trăiește în mizerie, neorganizat și lipsit de viața culturală a orașului (D. Tudor, *op.cit.*) Populația aceasta a Dacilor, mereu nemulțumită și în fierbere din cauza asupririi romane, își îndrepta atenția asupra Dacilor liberi, cu care aveau *permanente legături*, și pe «barbarii» de la hotare îi aștepta ca pe niște salvatori, scrie D. Tudor. Exploatarea romană a trezit în Daci, ca și în orice popor, o dârză rezistență și un spirit de solidaritate națională. Mulți Daci au fugit la Dacia liberi. În 140, când o parte a Transilvaniei a fost dată Ungariei, prin odiosul dictat de la Viena, nu s-a petrecut același fenomen?

Ce romanizare se mai putea face, când stăpânii nu știau cum să facă față atacurilor Dacilor liberi și popoarelor «barbare»? Astfel, în 117, imediat după moartea lui Traian, se produce năvălirea Iazigilor metanaști, dinspre apus și a Rotolanilor dinspre răsărit, împărat fiind Hadrian. Sub Antoninus Pius năvălesc Dacii liberi, de la miez-noapte, în anii 143 și 156-157, fiind respinși de legiunile romane. Din cauza răscoalelor și atacurilor Dacilor, Antoninus Pius a fost nevoit să împartă Dacia în trei părți: Dacia Malvensis, Apulensis și Porolissensis.

(va urma)

# NOI TRACII

Petru Marinescu

Este o dreaptă lege, o unică dreptate,  
cum numai una este originea de neam,  
cum din adânc pornește istoria din fapte,  
și cum din rădăcină, se naște fir de ram...

Se-așterne întuneric, de soarele apune,  
dar e o rundă-n sfere când el din nou apare,  
când tâmpla luminează adâncurile genune  
spre alfabete trace, scoțându-le spre soare.  
Inscripții pietruite sub poala vechii Terre,  
ritoni de aur veșnici, efigii și fibule,  
însemne ale multor și nesfârșite ere  
crezute rătăcite-n eterne crepuscule...

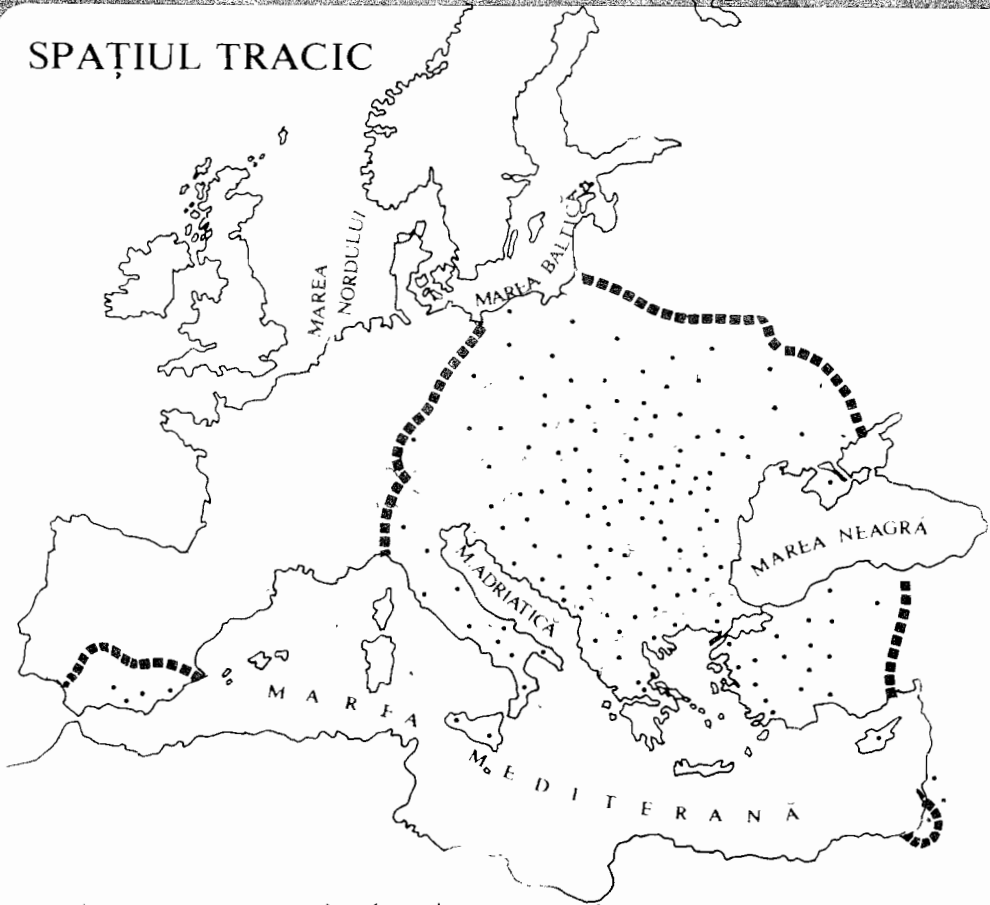
Și-oricâtă rătăcire, «savante» exhibiții,  
s-ar îmbulzi s-apeșe pe lutul păstrător,  
cu dăruiri de suflete-n adâncuri, izvodii  
pătrund cu firul sacru al orcărui popor.

Și iese la iveală, ca untdelemn-n apă,  
din negura de vremuri, lumină de-adevăr  
pe care ipocriții, făcându-se că-l scapă,  
își schimbă dioptria, și orbecăind îl sâr.  
Dar poți sări Carpații sau piscurile Hemus  
granitice însemne, istorii permanente,  
sau chiar legenda Romei cu Romulus și Remus,  
o simplă însemnare, pe roase pergamente?

O, nu! In zarea vremii, nenumărate aave  
și hiperboreene-njghebări s-au fost durat  
când cu ani de victorii, când cu secunde grave,  
născând din Neamul tragic, regat după regat!

Iar toate-au fost călcate, pe rând, și pe-ndelete  
pieriră, fără urme, sub cruzi năvălitori!  
doar Geto-Dacii-n frunte cu al lor Dromichete,  
prin vitejie fură la toți pilduitori.  
Și dacă iscusința acestor vajnici Traci  
a fost germen de teamă imperiului roman,  
prin Burebista-rege, cu oastea-i de ortaci,  
prin Sarmisegetuza lui Decebal-titan,  
prin lunga-ncrâncenare și aspra contopire,  
s-au înfrățit în luptă adversele puteri  
și douăzeci de veacuri de-atunci suntem trăire  
aici în România, Noi, Tracii cei de ieri.

## SPAȚIUL TRACIC



Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume, după cel al Indienilor (Herodot)

|   |    |
|---|----|
| Cele două Istorii   | 1  |
| <i>C.D. Samsaris</i> : Migrația tracă în Macedonia  | 3  |
| <i>D. Șerbu</i> : Surprinzătoarea evoluție a gândirii lui Petru Maior<br>cu privire la formarea limbii și a poporului român | 8  |
| <i>V. Cărăbiș</i> : Despre «pierderea» limbii Dacilor   | 12 |

NOI TRACII  
Redacția: Via Larga 11, Milano

Directore responsabile: Sabino d'Acunto  
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78  
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)